

www

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

БРОЈ 11. У Сомбору 1. ЈУНА 1880. Год. XII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 1. и 15. у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

О МЕХАНИЗМУ У ШКОЛСКОЈ НАСТАВИ.

ПРЕДАВАЊЕ ПРОФЕСОРА ДРА В. РАКИЋА,
држано 6. априла 1880. г. у учитељском збору у Београду.

ГОСПОДО И ГОСПОЂЕ!

Пре него што почнем само предавање, хоћу да кажем две три речи о *обиму* истог. Ви знате извесно и из свога искуства, да није лако по читав сахат или још и дуже следовати неком предавању, нарочито ако је мало *потеже* за разумевање и за памћење. Ви знате, да многи слушаоци у таком случају из почетка добро слушају и пазе; а кад прође десетак минута, онда већ погледају на страну; кад прође 20 мин., онда размишљају о другом нечем, а не о предавању; кад прође 30 мин., онда погледају на сахат, а то значи, да им је дуго време при предавању; кад прође 40 мин., онда се почну кретати и помало разговарати; кад прође 50 мин., онда почну зевати; кад прође 60 мин., онда слабији и старији људи почну дремати, а други се почну гласније разговарати; а кад прође 70 и више минута, онда они, који се нису преко ноћ испавали, почну и спавати, као и на неком концерту, који још пре може да успава. (При предавању успава

људе онај монотони говор; — а кад предавач преста-
не говорити, онда се спавач тргне иза сна, као и во-
деничар, кад му млин престане млетити.) — Но да се не
бих огрешио о правду, морам приметити, да има мно-
го и таквих слушалаца, који заврше само зевањем и
разговором; а место дремања и спавања у њих се по-
јављује непријатно осећање услед несносног предава-
ња, које се после тога страшно и страшно критикује.

Кад сам се ја одважио, да држим овде преда-
вање, ја сам имао све то на уму; па с тога сам обим
предавања удесио тако, да се бар зевањем заврши
Али можда не ће ни до тог степена доћи, јер, као што
видите, цело се моје предавање налази у једној поло-
вини ове љуске орахове; оно је забележено на ове че-
тири уске пантљичице од хартије; — те тако очекујте,
да се може свршити за десетак минута. У осталом, ви
се у овом очекивању можете лако преварити; а ја се
нећу преварити у оном, што горе поменух.¹⁾

Сад, на ствар!

Поштовани зборе!

Због недовољног учешћа овдашњег учитељства
у раду зборском овај је учитељски збор и нехотично
узео више теоријски него практички правац. Чланови
збора из учитељске школе с правом су очекивали, да
ће сами радници из основне школе изаћи на среду са
својим радом и да ће изнети на расправу најважнија
питања, која се тичу не само рада и уређења основне
школе, него и положаја и права самог учитељства. Но
пошто тога до сад не би у очекиваној мери, то је збор
сам, увиђајући потребу оваког — практичког — рада,
предао целу управу искључиво *практичним* људима,
очекујући од њих, да ће они одсадашњем раду збора
дати са свим практичан правац, имајући у виду по-
главито рад и потребе наших основних школа.

У намери, да учиним неки прелаз у том погле-

1) Предавање је било *стенографски* написано.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ду, ја сам наурио, да говорим данас о том, како *не треба* да се ради у школској настави, надајући се, да ће потом искуснији чланови овога збора саопштавати редом, како *треба* да се ради у основној школи.

Може ко запитати, за што да се бавим оним, што не ваља; зашто не бих и сâм изнео оно што ваља. На то одговарам ово: ја полазим од *постојећега стања* наших школа, а ово је стање—на жалост — већином неповољно; — стање у ком се налазе наше основне школе у готово свима крајевима српским, већином је жалосно. Свуда има сметња просветном напретку масе народа српског: у Црној Гори смета ратно стање и сиромаштво, у Далмацији талијанштина и хрваштина, у Хрватској и Славонији — великохрваштина и католицизам, у Српској Војводини и Мађарској смета насила мађаризација, у Босни и Херцеговини смета сад немштина и хрваштина и још много што-шта, у Старој Србији смета турски фанатизам и грчки фанариотизам, а у кнежевини Србији долазе сметње поглавито од неудесног *уређења школа* и од *нестручности* многих школских радника (овога — разуме се — има и у другим крајевима српским).

Ја ћу овде изнети само ову *последњу* врсту сметња, или управо *последње* њене. Ја ћу сад говорити

О МЕХАНИЗМУ У ШКОЛСКОЈ НАСТАВИ.

Да видимо најпре, шта значи *механизам* у обичном смислу. — Механизам у правом смислу значи унутарњи састав неке *механичке страве* или *машине*. Снагом и покретом машине ради се нешто и постизава се извештан успех. Но машина се не креће сама и не ради сама, као човек и животиња; него је човек мора покренути и мора управљати њом, да би постигао извесну цел, — дакле она *нема воље* за рад. Машина и не осећа, шта бива с њом, и она не зна, шта ради,— она дакле *нема ни осећања ни свести*.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBS.SS

Сад да видимо, шта значи *школска настава*. Значи давање неког знања ученицима, значи усавршавање ученика поглавито у знању, или друкчије — значи настављање дечијег искуства по извесном плану, на вештачки начин и вештачким средствима, или још друкчије — значи занимљив разговор између учитеља и ученика (у школи), којим ови последњи допуњују своје искуство и усавршавају своје знање. Дакле и овде се ради нешто, и овде се иде за неком цељу и постизава се извештан успех. И овде има покрета (и телесног и духовног), и тај покрет долази такође са стране, долази од (искуснијег и савршенијег) човека; и овде има управљања са стране — као и код машине. Но овде у настави — она справа или машина, која се креће, која ради и која се управља према извесној цељи, *има и осећања и свести и воље*, као и онај човек, који је управља (само у мањој мери), — ово је *жива* машина која се и *самостално* креће, а оно је мртва машина, коју људи покрећу.

У том лежи главна разлика између рада *механичког* или *машинског* (машиналног) и између рада *разумног* или *лопичког*. С (мртвом) машином може човек радити што хоће, а с *човском*, макар и не био довољно развијен, не може се радити што се хоће, — и што би се могло, не дозвољава се. — Заборавити на ту разлику у настави и поступати с ученицима, као с каквим машинама, без сопственог покрета и рада — значи *механисати наставу*, а такав поступак (и такво уређење) зове се *механизам у настави*.

Где год учитељ ради с ученицима тако, да није у стању да *развије* њихову *свест* и *самостално мишљење*, да пробуди у њих извесно *осећање* и *трајно расположење* и да им покрене *вољу на сталан и самосталан рад*, — ту влада *механизам* у настави. — Механизма тога има у сваком наставном предмету, и редак је

учитељ, који је кадар сваки предмет предавати тако, да деци буде све *потпуно разумљиво и занимљиво*.

Ево неколико *примера* из наставног *механизма*:

1. Прописано је, да се у основној школи учи нешто из *јестаственице*. Па шта се учи и како се учи? — Учитељи и учитељке држе се обично онога, што пише у званичном „*распореду предмета у основним школама и унутству како ће се предавати*“ од 1871. Тамо се налази „*преглед јестаственице*“, и то забележене су само класе свакога царства и неколико представника сваке класе. Ово би требао да буде управо последњи резултат и завршетак наставе из целе *јестаственице*, — а међутим неки учитељи узимају то као почетак наставе. Тако имао сам прилике да чујем, како се полаже испит из *јестаственице* на овај начин :

Учитељ: Кажите ми нешто из царства животиња.

Ученик: „Царство животиња дели се на 12 класа: I. Сисари: мајмуни, пси, коњи, говеда, свиње, морски пси, китови и т. д. II. Птице: врапци, гаврани, орлови, славуји, косови, сва живина, папагаји и т. д. III. Водоземци“ и т. д.

Тако се ради и с царствима биља и минерала. Ученици одговарају на питања тако брзо и говоре тако течно, да се сасвим јасно примећује, да су научили на памет *механично* — без разумевања и без икаква размишљања. Да је то тако, лако се може уверити, кад се ученик само прекине у говору и задржи код једног предмета, па запита штогод о истом: ученик хоће да говори даље, без обзира на питање; а кад се опет прекине и задржи, он се збунује, погледа у учитеља, очекујући отуда помоћи, па не уме да каже ни оно, што зна добро из свога искуства, и пре школе и без школе, — у њега нема више оног *природног развика* па и онај здрави разум и она умна бистрина, којом се одликују српска деца, ишчезла је, бар је у школи нема, него све иде као по неком калупу, све се

креће као у некој машини. — Жалосна слика—али је верна, и жалостан пример — али је истинит, и што је најгоре, он није усамљен, него има тога и повише — и на више места и у више наставних предмета.

Има нешто из јестаственице и у *читанкама*. То су обично прости систематични описи, у којима нема готово ништа занимљивога за децу. И то се чита, јер многи су учитељи уверени, да се не сме ништа изоставити и да деца морају читати све чланке, па макар у некима ништа не разумела. Често читају деца такве чланке без икаква објашњавања — читају дакле *механично*, раде *невесно* — као машина.

Ни онај први ни овај други начин немају за децу никакве вредности, него су напротив *штетни* за њих; јер тим се убија слободни развитак и самосталност мишљења, — те тако школа више *квари* децу, него што их усавршава.

(Наставиће се.)

НАЈВИША ЗАДАТА ШКОЛЕ.

(Наставак).

Само да потсетим на наставу у религији. Са свим је у реду, да деца уче приповедати библичне приче; али се мора из дубине душе жалити, што се то приповедање тако *механички* трактира, те разумевање пренебрегава. Сад се више *из* библије не извађа поука, него се *о* њој више говори. Па како се без разумевања *црквене поеме* изговарају! Како ли се божанска истина избрбља и излапара! Може ли онда тако дете *кренути* умом у напредак. Може ли при том мислити научити? Исто то важи и за читаначке чланке, који се у гдекојим школама ил' никако не објашњују, или се тако механички испитују, да се деци досадност с лица чита. Бар да се учитељ држи оних Динтерових питања — за што? — чиме? — ода шта? — рашта? — како? — где? кад? — већ тиме би се много постигло. И онда, требало би се чврсто држати начела, да деца последак, резултат разговора једноставно и разговетно *напишу*; јер кад знају, да оно, о чему је био разговор, морају *исмено* изложити, онда и боље пазе, не гледећ на то, да се при саставцима те-

кар тада нешто даје постићи, ако се по том начелу уздржи, да је овде 1.) вежбање 2.) вежбање и 3.) вежбање нужно. Сваких осам ил четрнаест дана задавати по једну писмену задаћу — користи толико, као и ништа; само *свакидашњим* вежбањем могу се повољни успеси постизати. А хоћу ли још коју рећи о *рачунању*? Онда бих желео, да се мање задаје великих примера, које деца по читав сахат израђују и боље је да учитељ понос тражи у томе, што ће у једном сахату задати деци за решење 100 лаких и практичних примера, али јасно и *екзактно*. Настава у рачуну — особито у тако званом напаметном рачуну — налази се данас у прелазном стању, био томе узрок, да за *нове мере* није потребно напаметно рачунање или тражили узрок у томе, што је *учитељ* пређе са својом децом рачунао, дочим сада *рачуница* у рукама то место заступа, а учитељ само *фацит* срањује: доста, факат је ту и иште озбиљна размишљавања. У опште желео бих, да би се *израчунавање* и *прорачунавање* опет више наглашавало. Ја бих могао још о многим којечему говорити и показивати, како би се и мишљење имало развијати. Но само ми једно дозволите изрећи, да је темељно знање куд и камо боље од *многoгa* знања, и да при *многoврсној* настави *темељитост* рамље.

Овде се ради о томе, да се савлада највећи непријатељ људске среће, да се отклони лудост, предрасуда и заблуда, ради се о јасном мишљењу и оштром *схватану* стварних односа, ради се о освећеном образовању духа и о опредељењу људског рада, о васпитању за *рад!*

Али е тога бих и захтевао још нешто *друго*: Нека наша деца не уче само мислећи радити и радећи *мислити*, него да се настава тако удеси, како би јој се деца *радовала*, те с *радошћу* *радила*. Не треба само разум, но и дух образовати.

А како ће се то постићи?

Данас има у свету толико мрзовољних људи и толико кукавних назора, да је у истину од важности, да се одговори на питање, како бисмо сами себи и нашој младежи добру вољу очували, која нас као благи анђео кроз тегобе нашег живота проводи. Погледамо ли овоме питању побоље у лице, то ћемо приметити, да је и овде, до душе, *разумна радња* темељем благословене радости, но да к томе још нешто друго мора придोћи: на име *успешан рад*. Тек успешан рад рвзвеселује човечије срце. Где *успех* рада оскудева, ту оскудева и задовољство. Постарајмо се, дакле, за то, да нам деца увек од свога рада прави *успех* имају, па да тај успех и опажају. Не дајмо им за то ни-

чега некориснога, што им у познијем животу њиховоме не би ништа вајдило. Изабирајмо им вазда између најпотребнијега *најбоље*. *Многостраност* поквари им желудац. Подајмо им у истину образовног градива и то такога, које *дух* образује, — добре и здраве, кућевне, тежачке хране, не слаткиша. Ако смо тако *избор* свесно нашли, онда треба на даље да се постарамо, да им духовну храну по правилима *здраве дијететике* пружамо. Пре свега немојмо им задавати тешких задаћа, које њихову слабачку снагу *надмашују*; не *претоварујмо* их и не кваримо им воље захтевањима, која покрај најбоље воље своје нису кадра испунити: боље *мање* задаће, које ће ученици при мало напора добро и *сигурно* моћи решити, него велике и тешке, на којима им се добра воља *безусиешно* испати. Боље мање изрека и песама, али то мало да постане *непропадљива* својина дечија, и које ће и онда још бити у памети, кад дечаци постану људи, а људи старци. За то нека учитељ не занемарује марљиво *понављање* и *нужно вежбање*. Учитељ, који не понавља оно, што се једном разумело, који све даље и даље *не вежба*, неће никад за никад лепих успеха постићи. Особиту пажњу заслужују овде *слабија* деца. Имаш ли *слабије* дете у школи, тога се *особито* прихвати, јер даровита ће и *без тебе свршити*! Не одбацуј од себе оне, за које држиш да су тупоглави. У многим случајевима није велики васпитач васконе геније употребио, него тако зване тупоглавце за *извршиоце* својих мудрих планова. Лине, коме су његови учитељи саветовали, да због своје велике глупости школу напусти и да чизмарлук учи, постао је реформатор ботанике; Либига, основаоца знанствене хемије, сматраше, да је толико ограничена ума, да су учитељи његови о њему увек с презрењем говорили, а А. Хумболт, чијем се знању највећи научници клањају, научио је читати због своје болешљивости, тек у 16. години. С тога још једном: Не презири тупоглаваца и не веруј, да ће баш даровита деца свету највише *користовати*. Било би врло занимљиво кад би једном виши заводи могли саставити статистику, да нам покажу, шта се с њиховим *даровитим* ученицима у познијем животу догодило! Обрадуј тога ради хармонички *сваку* снагу, па и најмању; пригрли слабиће свом *љубављу* и подај им прилику, да се на малим успесима *радују* и да си вољу ка напредовању *израђују*.

(Свршиће се.)

ФРЕБЛОВА ИДЕЈА ИЛИ ЗАБАВИШТА.

(По Др. Ј. С.)

Васпитање човека да буде човек, то је основна и најглавнија мисао, са којом се најодушевљеније занимаху неуморни и отлични педагози: Амос Коменски, Русо, Песталоције, Дистервег, Фребл, Карло Шмит, Дитес, Келер и т. д. и догод узимамо честитих матера и васпитача, све дотле ће се и та идеја неговати, развијати и подржавати.

Домаће васпитање треба да буде језгро васколиког човечијег васпитања. Душа пак том домаћем васпитању треба да буде *мати*. И у ове две тачке усредсређена је читава педагогија славнога Песталоција.

„*Ја хоћу васпитање народно да поверим материинским рукама,*“ тако писаше он у својим књигама, које бејаху посвећене матерама. *Фридрих Фребл* бејаше његов ученик и последоватељ, који је у васпитању један корак даље учинио.

За крајњу мету васпитања сматрао је и он: *васпитање и образовање женскиња*.

Почетак му је *забавиште*. Узев у обзир домаћи, јавни и друштвени положај матере, закључио је, да она не може тачно, самостално и сигурно да руководи целокупним домаћим васпитањем, с тога је хтео, да помоћу својих забавишта *породично васпитање и јавну наставу сљуби у што чвршћу свезу*. Забавиште требало би да буде посредник између школе и породице, као што се то из његових принципа најбољма види. Ево да поспотримо из ближе какав је то завод.

Дечија природа захтева, да је реч здружена с делом, да се тело и дух заједнички занимају, да је ђимнастика тела у свези с ђимнастиком душе. Фреблова је метода *природна метода*, а ову је он из дечије природе поцрпео. *Хармоничко изражење* свију дечијих моћи и способности завршна је цељ његове методе. Он пружа деци уместо наставе *искуство*, уместо учења *живот*, и то практичан дечији живот. *Ира* је васколики рад дечији.

Битни је основ васколиког правног васпитања *рад*. Лењост је извор свију зала. У забавишту *учи дете да ради*, без да је тога свесно; ту се буди љубав и наклоност к раду, који је по децу пријетан а не тегобан.

Градиво, које Фребл својој деци даје, одговара унутарњем нагону дечијем, тако, да се сваком степену развијања доста учини. Његова метода одговара лођици човечијег духа;

она дејствује природно на душу и дух, вољу, осећање и разум и приводи дете к самопроизводњи (самосталном продуковању), стварању; из саморадње к самосталности.

Васколико биће забавишта најбоља се огледа у следећим тачкама :

1. Породичко васпитање добија ослободу, припомоћи и допуне услед педагошког руковођења у оним часовима, у којима матере не могу својим васпиталачким дужностима да одговарају.

2. Деца су дечији најприроднији васпитачи, јер искуство показује, да деца у друштву одрасних постају тако рећи стармала.

3. Забава олаким и играчким радом буди и оживљава саморадњу.

4. Забавиште приправља дете за школу и полаже темељ образовању карактера.

5. Самопроизводна радња обухвата свуколику животну снагу дечију, а тиме потпомаже и развија моћ комбинације и душевну чистот.

6. Забавиште посредством детета дејствује и упливише и на породицу, јер својим педагошким напутком и руковођењем отклања све оне мане, што их наше још педагошки необразоване матере у погледу дечијег васпитања у толикој мери чине.

7. Детинство остаје у детету, а дружењем дечијим неће воља, осећање и мишлење постати старачко, него ће остати детињско.

8. Дух се несме без тела, нити тело без духа унапређивати. Учење бива без школске наставе, а то и јесте право учење у забавишту, фреблово учење.

Ово су дакле понајглавнији принципи, којима се може задоста учинити оним захтевима, које природа, искуство, родитељи, учитељи и љуцко друштво васпитању школске деце стављају.

М. Т. Ф.

П Р И Р О Д Н Е   Н А У К Е .

Дивји хрватски хмељ.

Др. Драгутин Чех у Крижевцима истраживао је кроз три године дивји хрватски хмељ особито погледом на његову употребивост за варење пива. Опширну веома интересантну и важну расправу о том саопштио је он у „Radu jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga L.“ Као резултат сво-

јих покушаја изводи: да се хрватски дивји хмељ сам за се не може употребити за варење пива, али да се врло добро може употребити као додатак племенитом хмељу, кад се узме на два дела племенитог хмеља један део дивјега. Особито много има у себи дивји хмељ танина, те је због тог изврстан као бистрило зачине (Würze). О том су се већ више пута осведочили и хрватски пивари. Кад су хтели за кратко време (каже се за 14 дана) да постигну сасвим бистро пиво, употребили су за варење мало домаћег дивјег хмеља. У последње време почели су да купују дивји хрватски хмељ већ и горњи пивари. Највиша је цена, која је до сад постигнута, 10 фор. за 50 кгр., али погледом на техничку његову вредност та је цена сувише мала и мора ће извесно да расте (50 кгр. племенитог хмеља стају преко 150 фор.) Овај дивји хмељ не налази се само у Хрватској, него га има скоро у свима нашим крајевима, код нас у Бачкој и у Банату по свима шанцевима. Не треба изрично помињати економску корист, коју би наш народ могао имати од ове биљке, на коју до сад није нико пазно, јер својства њена не беху како треба испитана.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(У предлогу за уређење сри. нар. школа), који је од шк. савета упућен на претрес и мњење анкетној комисији, одређен је минимум учитељске плате у местима са мање од 300 за школу обавезне деце 400 фор., а у местима са више од 300 за школу обавезне деце 500 фор.; уз то иде свуда стан или станарина и зимни огрев, а на селима или селиштима још и врт од $\frac{1}{4}$ јутра добре земље. Сваком народном учитељу припада у трипут петогодишњица по 10 % од његове редовне плате. Помоћницима одређена је плата од 250 и 300 фор. — Обавезност деце за школу по салашима као и оне деце, која у суседно село морају ићи у школу и слабе деце почиње и свршује се са једном годином касније али и траје у толико дуже. — Настава у народним школама дели се на нижу, вишу и повторну. Нижа траје 4 године, виша обавезно две године а повторна у Угарској 3 а у Хрватској 2 године. Нижа се настава бави са основним само знањима, а у вишој се предају реална знања, виши рачуни, основи геометрије и т. д. — Више народне мушке и женске школе састоје се из 4 разреда, а у њих се примају ученици и ученице по свршетку нижега течаја, а они који су већ у

тој школи вишу наставу уживали, по мери знања и способности примају се у други или у трећи разред више народне школе.

(*Главни просветни савет у Србији*) имао је свој други збор 5. маја, на ком је за заменика председнику изабран г. Јосиф Пецић. Међу ванредним члановима савета налазе се и два учитеља основних школа гг. Јован Југовић из Београда и Срећко Поповић из Лознице. Добисмо и 1. свеску „Просветног гласника.“ Овај преко потребан орган доносиће све важније званичне новости, законе и наредбе, које се односе на школу, распише од опште вредности, школске и књижевне извештаје у области више и ниже наставе, а такођер и научне чланке о стању и потребама школа и просвете народне. „Просветни гласник“ излази два пут сваког месеца у свескама од 3 и више табака, стаје на годину 12 динара, а уредници су му секретари министарства просвете Стеван Д. Поповић и др Ник. Ј. Петровић.

(*Богословско-учитељска школа у Врању*) отвориће се почетком идуће школске године.

(*Јужно-угарска учитељска задруга.*) На позив општине у Ковину наредило је председништво јужно-угарске учитељске задруге, да се XIV. генерална скупштина 6. 7. и 8. Јула по новом у Ковину (код Панчева) одржи. — У ту циљ образовао се је у Ковину местни одбор са нужним пододборима, у чије име потписани поштоване чланове и пријатеље јужно-угарске учитељске задруге овим најучтивиије позивају. Господа, која желе суделовати, нека се изволе најдаље до 20. Јуна по новом код председника кореспондентног оцека г. Ст. К. Стојадиновића у Ковину пријавити и у име таксе за суделовање *једну формулу* послати. — Још се г. г. суделовачи умољавају, да уједно своје мњење о суделовању при излету у Смедерево, Београд и Земун, који је за 9. Јули пројектиран изјаве. Сваком на време пријављеном суделовачу послаће се одавде још 22. Јуна програм, суделовачка и квартирна карта по пошти. — Захтевима г. г. суделовача могуће је само онда за доста учинити, ако се до означеног времена пријавили буду. Местни ће одбор све могуће употребити, да г. г. суделовачима учини бављење у Ковину врло пријатним. — У Ковину 1. Јуна 1880. Арон Д. Теодоровић с. р. председник местног одбора. Ст. К. Стојадиновић с. р. председник коресп. оцека.

(*Пошол учитељима*). Кнез примас угарски Шимор установио је недавно закладу од 100.000 фор. у злату, да се од камате њене сваке године има 4000 фор. подједнако поделити међу оне учитеље римских вероисповедних школа у архидије-

цези острогонској, којих плата неизноси онолико, колико државни закон одређује. Осталих 2000 фор. имају се годишње поделити међу вероисповедне општине исте архидијезе, које су раде да имају вероисповедну школу, а немају довољно средства, да сходно земаљском закону таку школу издржавају.

(*Конвент реформатске цркве у Дебрецину*) признао је за кључком својим од прошле године, да је отлична дужност цркве христијанске старање за васпитање и оспособљење за рад сирочади и занемарене, забатањене, и глухонеме деце, која родитеља немају или их ови нису кадри добро васпитати. За ову децу има се црква поглавито старати. За оваку децу ваља да се подижу у сваком црквеном округу: 1. Сиротишта за сирочад, поглавито за сирочад свештеничку и учитељску; 2. Избавилишта (*Rettungshäuser*) за морално и материјално занемарену децу до 18. године живота; 3. заводе за слепу и 4. заводе за глухонему децу. На оваке заводе, особито на сиротишта и избавилишта ваља да се купе добровољни прилози по црквама и у црквеним општинама и да се свештеници старају, да имућни људи без деце посмртна завештања на подизање оваких хришћанских човекољубивих завода остављају. Заводи ови имају бити у духу Хришћанске вере уређени. У сваком од њих под управом домаћина и домаћице има бити највише 20—30 деце. Мушка деца имају бити од женске одељена. Сви питомци имају у заводу храну и одело. Деца се у оваким заводима уче основним знањима а уз то уче радити послове, од којих ће кад одрасту живити и породицу своју издржавати моћи. Преко лета имају се деца у оваким заводима практично учити вођарству, вртарству, свиларству, пчеларству и земљоделству, а преко зиме столарском, кројачком и обућарском занату. Побожност и молитва, поштење и рад, јесу цјели, које се у овим заводима постићи имају. Кад ће се код православних Србаља оваки заводи подизати? Дал ће сабор наш скоро о том делати почети? (В).

(*О заједничкој настави мушке и женске деце.*) Професор Др. Гнајет у Берлину препоручује, да се мушка и женска деца свуда уче заједно, а особито у основним народним школама. Поделење школа на мушке и женске држи он за излишно и неприродно, па саветује да се и у средње школе као што су реалке и гимназије примају и женска деца, па да се и тамо с мушком децом заједно уче.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

21. *Упутство за наставу у рачуну у народној школи* I. књига (1—20). За први разред српско-народних школа по Ернсту Хенчлу израдио *Аркадије Вуковић* учитељ. У Тамишграду издање и штампа „Народног гласника“. 1880. Цена 30 н. С. 75.

У последње време угледаше света код нас како на овој страни тако и у Србији више дела о рачунској настави и ми смо већ у 4. бр. овога листа узели прилику, да похвално поменемо дотична дела г. Милетића, земунског учитеља. И у Хрвата примећује се жив рад на том пољу; особите пажње вредни су чланци о рачунској настави од г. Кобалија, који изађоше у „Naredk“-у у разним течајевима. Толика брига, која се посвећује овом предмету баш од стране г. г. учитеља, сведочи како се јако цени у њиховим круговима вредност рачуна за развијање умне снаге и радујемо се, што се особито млађи учитељи толико заузимају за усавршавање наставе у том предмету. Како је и дело г. Вуковића добро израђено, то га препоручујемо учитељству. Уместо знакова на с. 7. и 22., који представљају нуле, радије би употребили круг.

22. *Одабране народне песме* за учење на изузет у српским основним школама. *Друго издање*. У Н. Саду, издање штампарије А. Пајевића 1880. Стр. 94. Цена 10 новч., а на више само 7 нов.

Овакав избор народних песама за употребу школске младежи издаван је у нас већ више пута и на више страна. Збирка задружне штампарије изашла је већ у трећем издању, а збирке браће Јовановића у Панчеву као и ова пајевићева изађоше за кратко време у другом издању. Како се у свима овим збиркама налазе скоро исте песме, што најпосле не може друкчије ни да буде, то можемо сматрати све те збирке као једну књигу, од које би имали досад седам издања. По том би била и ово једна књижица, која се у народу много тражи и купује. Одобравамо, што су у овом пајевићевом издању поједине песме, нарочито она о смрти Краљевића Марка, према скрупулама педагога незнатну измену претрпиле, као што је то већ пре и књижара браће Јовановића урадила. Као важно средство за гајење српскога духа препоручујемо све поменуте збирке уважању нашег учитељства.

Р А З И О.

(Беседа српске више девојачке школе у Новоме Саду,) која је држана 10. маја о. г. испала је на опште задовољство и донела је до 300 ф. чиста прихода.

(Тестамент Илије Коларца) уништен је и у другој ин-
станции (В. 6. бр.)

(Острво Исланд). Високо на северозападу Европе лежи острво Исланд. Њим влада краљ дански, али је та влада више по имену, јер острво ужива аутономију на најширим основима. Природа га није раскошно надарила као друге земље, пусто је и пуно кланаца и провала, нема на њему дрвећа и ретко се кад чује весела песма птица. Седамдесет хиљада људи сво су житељство Исланда. И ипак је просветно стање тог малог народа тако, да му могу за то завидети многи народи на европском копну. Главан град Реикиавик броји 2000 житеља. У њему постоји школа за лечнике, за свећенике, па сад ће се отворити и правна академија. На њој ће бити истина само два стална професора, али и судије код највишег суда држаће предавања. Гимназија у Реикиавику има 100 ученика. Осим тога има у том граду једна библиотека, архив и збирка старина, све те три збирке имају једног кустоса, па су сад намерни да подигну зграду од камена, која ће их све примити. Прошле године основана је економска средња школа у Медрувелиру, на којој раде три учитеља. Основне школе налазе се само на обали. Ту су рибарска села, па њихови житељи нит умеду нит имају времена, да своју децу настављају. Те школе множе се сваком годином. Унутри даље од обала настављају децу домаћини, и то не само своју децу, него и сву служинчад. Тако захтева то стародавна уставна, која је од вајкада одржала висок степен особито моралног образовања код ових острвљана, јер главни предмети наставе су веронаука, етика и отачаствена повесница. Отуд јака народна свест у тог интересантног народића, који има и своју засебну старинску књижевност. Ако и нису домаћини стручно образовани учитељи, то је ипак с педагошког гледишта добро, што су овде у непосредној свези настава и васпитање. Сад је свећеницима стављено у дужност, да годишње двапут посете сваки дом и да се увере о успеху у основној настави.

(Деца и цвеће.) У Лондону је ушао обичај, да деца цвеће негују, које у одређене дане на одређено место на изложбу донесу, да похвалу и награду добију. Па тај дан је врева и радост од деце, сва варош је узбуњена и свечаност ова излази

сваке године све већа, силан свет се сломије, да види и да купи и да деци радост начини. А сада се и деца надмећу, ко ће шта лепше да изведе и изнесе, и ко ће и код своје куће да лепшим цвећем накити прозоре. Тај је обичај зацело врло леп како за естетичко васпитање, тако и за побуду на практични рад. Па вредно је да га и наши учитељи и учитељице по вароши и по сели прихвате, али да не остану код самог цвећа, него да постакну и подизање патуца воћака, за које је од неколико комада дасака лако начињен сандук као и за цвеће, па да буде и нама и нашој деци још више радовања.

(*Брзина светлости*). По најновијим испитивањима може се узети, да је та брзина у округлом броју 300,000 км. — око 40,400 миља (за 1 секунду), дакле нешто мања него што се увек пре узимало.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Мајину. Плата је 340 ф., 6 лап. земље, 4 хв. дрва и слободан стан. Од венчања 40 н. Компетовати могу само они, који су као редовни ученици положили у Сомбору учитељски испит с добрим успехом. Рок до Духова. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору у Мајини (Maiss.)

— На срп. правосл. гимназији у Сарајеву упражњена је катедра клас. филологије и повеснице и једно спомоћничко место за природопис, српски и нем. језик, које се има попунити учитељем основних школа. Са првим местом спојена је плата од 1000 ф., са другим од 600 ф., а уз оба слободан стан и огрев Рок до 10. јуна. Молбенице се шаљу г. Светозару Поповићу, управ. срп. прав. гимназије у Сарајеву.

— Тражи се учитељ у Доњој Тузли. Плата је 500 фор., слободан стан и огрев. Од компетената се иште, да су вешти црквеном појању. Рок до 10. јула. Молбенице се шаљу српској прав. црквено-школској општини у Доњу Тузлу.

— Тражи се учитељ у Лесковници. Исти мора да зна поред српског језика још и румуњски и мађарски. Плата је 300 ф., 12 кметр. дрва и слободан стан. Рок до 15. јула п. р. Молбенице управљене на министарство просвете шаљу се управном одбору крашовске жупаније у Лугош.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Преч. госп. Раф. Кукићу, протопресвитеру у Петрињи. *Примли смо са захвалношћу претплату за г. учитеља Милоша Дракулића у Градцици. — Преч. г. Св. Бољарићу у Велен. Примли смо 1 ф. 50 н. за г. уч. Сабадоша, што смо забележили као претплату до краја септ. — Сл. школском већу у Бешки. Суевина 2 фор. рачунају Вам се у идућу годину, ако државије не наредите. — Народној школи у Гачиницу. И Вама су суевини 50 повч. рачунати у идућу годину.*

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.